

**KÜRESEL
AHLÂK EĞİTİMİ**

**DEĞERLER EĞİTİMİ MERKEZİ
YAYINLARI**

© Eserin Her Türlü Basım Hakkı Anlaşmalı Olarak Değerler Eğitimi Merkezi Yayınlarına aittir.

ISBN : 975-6324-

Kitabın Adı

Küresel Ahlâk Eğitimi

Yazarı

Prof. Dr. Mustafa KÖYLÜ

Yayına Hazırlayan

Hüseyin Kader

Dizgi – Mizanpaj

DEM

Kapak Tasarım

Kenan AĞIRMAN

Baskı

KARMAT

Kale İş Merkezi No: 51 Davutpaşa /Topkapı

Dem Yayınları Ensar Neşriyat Tic. A. Ş. Organizasyonudur.

. Basım

Haziran 2006

İsteme Adresi

Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları
Süleymaniye Cad. No: 13 Süleymaniye / İstanbul

Tel : (0 212) 513 43 41 – 513 03 09

Faks : (0 212) 522 46 02

www.degerleregiti.org

e-mail:info@degerleregiti.org

KÜRESEL AHLÂK EĞİTİMİ

Prof. Dr. Mustafa KÖYLÜ

İstanbul 2006

Prof. Dr. Mustafa Köylü

1962'de Gümüşhacıköy'ün Ovabaşı Köyünde doğdu. 1980 yılında Amasya İmam Hatip Lisesinden, 1985 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Bir yıl sonra aynı fakülteye Din Eğitimi Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak göreve başladı. 1989 yılında "Din Görevlilerinin Mesleki Problemleri" konulu teziyle yüksek lisansını tamamladı. 1993 yılında doktora eğitimi için Amerika Birleşik Devletlerine gönderildi. Dayton, OH'da bulunan University of Dayton ile United Theological Seminary'den derslerini alarak "Theological Foundations of Peace Education in Islam: Towards An Educational Theory and Practice" adlı teziyle 1997 yılında doktorasını tamamlayıp Yurda döndü. Din Eğitimi alanında 1998 Haziran ayında Yrd. Doç., 2000 Kasım ayında doçent oldu. 2002'de Din Eğitimi Bilim Dalından, "Psiko-Sosyal Açından Dini İletişim" konusuyla ikinci doktorasını tamamladı. Nisan 2006 yılında ise Profesör oldu. Halen aynı fakültede öğretim üyesi olarak görevini devam ettirmektedir.

Yazarın diğer bazı çalışmaları şunlardır:

Din Görevlilerinin Mesleki Problemleri (Amasya ve Çorum Alevi-Bektaşî Köyleri Üzerine Bir Araştırma) Samsun, 1998; *Yetişkin Din Eğitiminin Teorik Temelleri*. Samsun, Etüt Yayınları, 2000; *Çağdaş Batı ve İslam Düşüncesinde Dinler Arası Diyalog*. İstanbul, İnsan Yayınları, 2001; *İslam and Its Quest for Peace: Jihad, Justice and Education*. Washington D.C., Cultural Heritage and Contemporary Change, Series IIA, 2003; *Psiko-Sosyal Açından Dini İletişim*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2003; *Muslim and Christian Reflections on Peace*, eds. J. Dudley Woodberry, Osman Zümrüt ve Mustafa Köylü, Lanham, Maryland: University Press of America, 2005; *Dünya Barışına Bir Katkı Olarak Dinler Arası Diyalog*, editörler: J. Dudley Woodberry, Osman Zümrüt ve Mustafa Köylü, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2005.

İlgi Alanları:

Barış eğitimi, yetişkin din eğitimi, dinlerarası diyalog, dini iletişim, küresel ahlak ve çağdaş din eğitimi teorileri.

e-mail: muskoylu@yahoo.com

Köylü, Mustafa

Küresel ahlâk eğitimi / Mustafa Köylü .— İstanbul: Dem yayınları, 2006

232 s.; 22 cm.

ISBN: 975-6324-

1. Ahlâk; 2. Ahlâk_Eğitim ve öğretim

170 DC20

Bibliyografik niteleme Anglo-American Rules 2 (AACR2)'ye göre yapılmıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM KÜRESELLEŞME KAVRAMI

A. Küreselleşme Nedir?	13
B. Küreselleşmenin Özellikleri	27

İKİNCİ BÖLÜM KÜRESELLEŞME DİN İLİŞKİSİ

Küreselleşme Din İlişkisi.....	37
A. Modernizm Din İlişkisi	40
B. Yeni Dini Hareketler ve Oluşumlar	54
C. Günümüzde Dinin Yeri ve Rolü	61
D. Gelecekte Dinin Yeri ve Rolü.....	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM KÜRESELLEŞME AHLAK İLİŞKİSİ

Küreselleşme Ahlak İlişkisi	81
A. Bireysel Nitelikli Ahlaki Sorunlar	84
1. Cinsellik Sorunu	85
2. Cinsel Yolla Geçen Hastalıklar	94
3. Şiddet ve Cinayet	101
4. İntihar Olayları	101
5. Alkol ve Uyuşturucu Kullanımı.....	103
6. Dışlanmışlık ve Yalnızlık.....	104
7. Çağdaş Kölelik.....	105
B. Toplumsal Nitelikli Ahlaki Sorunlar	107
1. Geleneksel Aile Yapısının Bozulması.....	107
2. Kürtaj.....	120
3. Yabancılaşma	122

C. Küresel Nitelikli Ahlaki Sorunlar	123
1. Sosyo-Ekonomik Adaletsizlik	123
a. Çocuk Ölümlerindeki Eşitsizlik.....	131
b. Yaşam Süresindeki Eşitsizlik	132
c. Eğitim Alanındaki Eşitsizlik	132
d. Sağlık Alanındaki Eşitsizlik.....	133
2. Nüfus ve Ekolojik Denge Sorunu	135
3. Çevre Kirliliği Sorunu	139
a. Ormanlık Alanların Yok Edilmesi.....	140
b. Çevre Kirlenmesi ve Sağlık Sorunu	141
c. Su İhtiyacı Sorunu.....	144
4. Askeri Silahlanma, Savaş ve Çatışmalar	146

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÜRESEL AHLAK ALANINA İLİŞKİN BAZI ÇABALAR

A. Dünya Dinleri Parlamentosu	155
B. Din ve Barış Üzerine Dünya Konferansı	157
C. Küresel Varlığı Devam Ettirme (Global Survival) Konferansı.....	168
D. Üçüncü Milenyum Projesi (The Third Millenium Project).....	170
E. UNESCO Evrensel Ahlak Projesi.....	171
F. Küresel Ahlak Deklarasyonu.....	171
G. Küresel Ahlak Standartlarını Belirleme Konferansı	174
H. Ortak Eylem Konsülü.....	175
İ. Yerküresi Sözleşmesi.....	175

BEŞİNCİ BÖLÜM

KÜRESEL AHLAK EĞİTİMİNE DOĞRU

A. Küresel Ahlak Kavramı.....	181
B. Eski Eğitim Sisteminden Yeni Eğitim Sistemine	190
C. Küresel Ahlak Eğitimi	199
SONUÇ.....	209
KAYNAKLAR.....	215
DİZİN.....	229

ÖNSÖZ

Özellikle son birkaç asırdır insanoğlu bilimsel, teknolojik ve ekonomik açıdan inanılmaz başarılar elde etmiştir. Bu gelişmelerin ortaya koyduğu imkânlar neticesinde, insanların refah düzeyi ve yaşam kalitesi geçmiş dönemlerle kıyaslanamayacak ölçüde artmıştır. Bu bağlamda insanlar daha rahat ve konforlu bir yaşama kavuşurken, geçmişte pek çok acıya ölüme neden olan hastalıklardan kurtulmuş, ulaşım ve iletişim alanında adeta dünya ülkeleri arasındaki sınırlar kalkmıştır. Bilgi açısından ise, televizyon, bilgisayar ve internet sayesinde zirveye ulaşılmıştır.

Ancak, olumlu gibi görünen bu gelişmeler, *tüm insanlık adına* barış, huzur, mutluluk ve geleceğe yönelik bir ümit sağlayacağına, başta savaş ve çatışmalar olmak üzere, şiddetin her türüsü zirveye ulaşmış, ülkeler içinde ve ülkeler arasında müthiş bir sosyo-ekonomik adaletsizlik hakim olmuş, insanların çok önemli bir kısmı, hem umutlarını, hem de geleceklerini kaybetmişlerdir. Geçmiş dönemlerde bölgesel olarak görülen ahlaki yozlaşma ise, küreselleşmeyle birlikte, tüm dünyaya egemen olmuştur. Bir zamanlar aşağı yukarı bütün dünya ülkelerinde hoş karşılanmayan, bir cinsel özgürlük furyası başlamış, bu da başta AIDS olmak üzere içinden çıkılmaz sağlık sorunlarına yol açmış, bir arada yaşama yerine yalnızlık hakim olmuş, bu ise sonuçta intihar ve yabancılaşma gibi psikolojik sorunlara neden olmuştur. Şiddet ve uyuşturucu kullanımı ise, tüm dünya ülkelerinde gün geçtikçe daha küçük yaşlara doğru inmeye başlamıştır.

Bireyleri böyle olan ülke ve milletlerin sosyal yapıları da bozulmaya başlamıştır. Başta aile yapısı olmak üzere, toplumun tüm kurumları bu olumsuzluklardan etkilenmiştir. Aile bireyleri arasındaki sadakatsizlikler ve geçimsizlikler boşanmalara, boşanmalar ise, sorunlu bireylerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Evlilik dışı yaşam ve kürtaj olaylarının artması, ciddi sağlık sorunları ortaya çıkarmanın yanında dünya nüfus dengesini de bozmuş, erkek çocuk sayısında ciddi artışlar yaşanmıştır.

Günümüzdeki bu ahlaki sorunlar sadece bireysel ya da toplumsal niteliklerle sınırlı kalmamış, tüm dünyayı kapsar hale gelmiştir. Nasıl ki, bireysel nitelikli sorunlar toplumsal nitelikli sorunlara yol açmışsa, toplumsal nitelikli sorunlar da küresel nitelikli sorunlara neden olmuştur. Geçmiş dönemlerde bölgesel olan pek çok sorun, günümüzde küresel bir nitelik kazanıp, tüm dünyayı tehdit eder hale gelmiştir. İşte, büyük oranda kapitalizmin bir diyasporası olarak düşünülen küreselleşme sürecinde ise, dünyada çok sınırlı sayıdaki insan bolluk ve refah içinde yaşarken, başta geri kalmış ülkeler olmak üzere, dünya nüfusunun önemli bir kesimi en temel insani ihtiyaçlarını bile karşılayamaz olmuş, savaş, çatışma ve şiddet olayları bölgesel olmaktan çıkıp, tüm dünya ülkelerini etkiler hale gelmiştir. Savaş ve çatışmalar açısından bazı ülkeler aktif olarak bu süreçten zarar görürken, diğerleri de muhtemel bir savaş paranoyası içinde, sürekli ve sonu olmayan bir silahlanma yarışına girişmişlerdir. Tüm bunlar yetmiyormuş gibi, ekolojik denge de alt üst olmuş, gezegenimizin o hassas dengesi bozulmuş ve sonuçta dünyanın iklimi, bitki örtüsü ve canlıların yaşam tarzları ve türleri ciddi anlamda olumsuz etkilenmiştir.

Tüm bu gelişmeler neticesinde, bir zamanlar başta insanlar ve diğer canlılar için bir yaşam yeri olan yerküresi, artık bu yükü taşıyamaz olmuş, belki de tarih boyunca insanlık ilk kez, bu ciddi soruyla karşı karşıya gelmiştir: “Sonunda insanlık, kendi türünün de yok olma ihtimaliyle karşılaşacağı böyle bir hayata devam mı edecek, yoksa çok geç kalmadan bir şeyler mi yapacak?” İşte bu kitabın amacı da bu önemli soruya cevap aramaktır.

Kitap altı bölümden oluşmaktadır. Kitabın birinci bölümü küreselleşme kavramını incelemektedir. Bu bölümün temelini, “küreselleşme nedir?” sorusu oluşturmaktadır. Acaba küreselleşme bir ümit midir, yoksa bir tehdit midir? Küreselleşme kimler için bir nimet, kimler içinse bir felakettir? Bu konudaki olumlu ve olumsuz görüşlere yer vererek, küreselleşmenin temel nitelikleri üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde küreselleşme-din ilişkisi üzerinde durulmaktadır. Buradaki temel soru da küreselleşmenin dinler üzerine olan etkisidir. Acaba insanlar bir bütün olarak küreselleşmenin de etkisiyle daha dindar mı olacaklar, yoksa dine karşı ilgileri daha mı azalacaktır? Ya da başka bir ifadeyle, dinlerin geleceği ne olacaktır? Dinler daha mı önem kazanacak, yoksa önemini daha da mı kaybedecektir? Şu an dünyadaki dindarlık düzeyi ne boyuttadır? İnsanlar dini inanç ve düşünce açısından hangi yöne gitmektedirler? İşte tüm bu ve benzeri sorular küreselleşme kavramı çerçevesinde cevaplandırılmaya çalışılacaktır.

Üçüncü bölümde küreselleşme-ahlak ilişkisi incelenmektedir. Kitabın önemli bir kısmını oluşturan bu bölümde, küreselleşme-ahlak ilişkisi üç açıdan ele alınmaktadır: Bireysel nitelikli ahlaki sorunlar, sosyal nitelikli ahlaki sorunlar ve küresel nitelikli ahlaki sorunlar. Her ne kadar, bu sorunlar birbirinden bağımsız olarak düşünülse de, sonuçta fertler toplumları, toplumlar milletleri, milletler de tüm küremizi etkilemektedir. Bu bölümün esas amacı, tüm dünyamızı tehdit eden sorunlardan bazılarını gözler önüne sererek insanların dikkatini bu konular üzerine çekmektir.

Dördüncü bölümde ise, tüm bu küresel nitelikteki sorunlarla ilgili olarak, dünya çapında yapılan bazı çalışmalar ele alınmıştır. Buradaki temel konu şudur: Acaba küreselleşmenin ortaya koyduğu bu sorunlar karşısında hiçbir şey yapılmıyor mu? Ne tür projeler gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır? Bu projelerin gerçek amacı nedir? gibi sorulara cevap aranmaya çalışılmış ve 1960'lı yıllardan günümüze kadar, bu alanda yapılan bazı çalışmalardan örnekler sunulmuştur.

Beşinci bölümde, küreselleşmeye ilişkin tüm bu bilgiler ışığında, "Acaba ne yapabiliriz?" sorusu işlenmeye çalışılmıştır. Bunun için de önce, küresel ahlak eğitimi kavramı üzerinde durulmuş, bunun tanımı ve içeriği ele alındıktan sonra, dünyada hakim olan mevcut eğitim sistemiyle, bu eğitim sistemine karşı çıkan kişilerin ortaya koymaya çalıştıkları ideal eğitim sisteminin özellikleri karşılaştırılmıştır. Böylece, küresel ahlak eğitiminin temelleri oluşturulmaya çalışıldıktan sonra, bu eğitimin özellikleri belirtilmiştir. Bu bölümün amacını da,

eđer dñnyamız gerçekten bu denli tehdit edici sorunlarla karşı karşıya ise, nasıl bir eğitim verilmelidir ki bu tehdit edici unsurlar birer ümide dñnüşün dñşñncesi teşkil etmektedir.

Altıncı ve son bölümde ise, kitabın kısaca bir özeti sunulmuş, üzerinde çalışılan eserin bir kritiği yapılarak, bu alanda yapılması gerekenler üzerinde bazı önerilerde bulunulmuştur.

Sonuç olarak böyle bir çalışmayı yapmaktaki en önemli amaçlarımızdan biri, Batı medeniyetinin insanlığı hangi noktaya getirdiğine dikkatlerin çekerek, İslam medeniyetinin farklılığını, önemini ve yeniden inşası için çalışılması gerektiğini vurgulamaktır. İnşallah bir başka çalışmamızda da, temel dñnya dinlerinin küresel sorunlara ilişkin tutumlarını ve görüşlerini incelemeye çalışacağız.

Bu arada çalışmamı baştan sona kadar okuyarak gerekli düzeltme ve önerilerde bulunan değerli meslektaşlarımdan Doç. Dr. Erkan Perşembe ve Doç. Dr. Ahmet Yüksel ile değerli doktora öğrencim Ayşegül Yiđit'e teşekkür ediyorum. Ayrıca tüm akademik hayatım boyunca, bana çalışmalarında destek olan eşime ve sevgili çocuklarım Ayşe, Furkan ve Emre'ye de sonsuz sevgilerimi sunuyorum.

Kitabın basımını ve dağıtımını üstlenen **Değerler Eğitimi Merkezi** ile maddi ve manevi emeği geçen tüm personeline teşekkür etmeyi de bir borç bilirim.

Prof. Dr. Mustafa KÖYLÜ

Nisan 2006, SAMSUN

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME KAVRAMI

A. Küreselleşme Nedir?

Günümüzde sosyal bilimler alanında en çok tartışılan konulardan birisi, hiç şüphesiz “küreselleşme” kavramıdır.¹ “*Global Village*” yani “Küresel Köy” ifadesi artık günlük yaşantımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Her gün basın ve yayın organlarında, hatta konuşmalarımızda küresel siyaset, küresel medeniyet, küresel insanlık, küresel ekoloji, küresel ekonomi, küresel bilgi transferi, küresel ısınma, küresel mafya, küresel ahlak vs. gibi küresellelikle ilgili çok çeşitli kavramları duymakta ve kullanmaktayız.

Gerçekten iddia edildiği gibi dünyamız “küresel bir köy” müdür? Buna vereceğimiz cevap her halde hiç tereddüt etmeden “evet” olacaktır. Zira özellikle son asırda meydana gelen bazı önemli teknolojik gelişmeler, dünyamızı daha küçük hale getirerek, adeta ülkeler ve milletler arasındaki coğrafi engelleri ortadan kaldırmıştır. Her halde konunun daha iyi anlaşılması açısından şu örnekler ilgi çekicidir: Bundan yaklaşık bir buçuk asır önce, bir bilgi bile, bir kıtadan diğerine en erken on gün içinde nakledilirken, şimdi bu tür bilgilerin nakli sadece birkaç saniye almaktadır. Artık bugün dünyanın hiçbir yeriyle iletişim konusunda bir sorun yaşanmamaktadır. Ulaşım alanında zaman açısından bu gelişmeler yaşanırken, masraf açısından da son yüzyılda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Örneğin, deniz taşımacılığı, 1920’ye kıyasla günümüzde %66’dan daha fazla ucuzlamıştır. Hava taşımacılığında ise 1930’lu yıllara göre, %80 ucuzlama yaşanmıştır. Telefon konuşmalarında ise

---

¹ Biz çalışmamız boyunca “küreselleşme” kavramını kullanacağız. Oysa bazı sosyologlar bu alanda üç farklı kavram üzerinde durmaktadırlar: *Globality*, *globalism* ve *globalization*, yani “küreselcilik, küreselleşme ve küreselleştirme. Elbette bu kavramlar arasında bazı farklar vardır, ancak biz en yaygın kullanımıyla “küreselleşme” kavramını kullanmayı tercih edeceğiz. Bu kavramlar ve tanımları için bkz. Ulrich Beck, *What Is Globalization?* Translated by Patrick Camiller, Cambridge, UK: Polity Press, 2000, ss. 9-13.

bu oran çok daha yüksektir. 1930'da New York ile Londra arasında yapılan üç dakikalık bir konuşma 250 dolar iken, 1950'de 50 dolara, 1990'da 3.32 dolara, 1990'larda ise bir dolardan daha az seviyeye inmiştir. Uydu nakillerinde ise fiyatlar 1970'li yıllara göre on kat daha ucuzlamıştır.²

Küreselleşmenin en önemli göstergelerinden bir diğeri hiç şüphesiz ekonomik gelişme alanında yaşananlardır. Bugün ekonomik gelişme açısından dünyamız, tarihinin en zengin dönemini yaşamaktadır. Dünya ekonomisi 1950'li yıllarda 4 trilyon dolar iken,³ bu rakam 1995 yılında 20 trilyon, 1999'da ise 30.2 trilyon dolara ulaşmıştır.⁴ Sadece 1985 ile 1995 yılları arasında dünya ekonomisi küresel olarak 4 trilyon dolar artmıştır ki, bu oran, insanlık medeniyetinin başlangıcından 1950'ye kadar olan toplam miktardan daha fazladır. Ekonomistlere göre her gün uluslar arası düzeyde bir trilyon dolar işlem hacmi gerçekleşmektedir.⁵ Bu büyük ekonomik gücün bir sonucu olarak, 1900 yılından beri dünya çapında üretilen mallar ve hizmetlerin değeri 20 kat, enerji kullanımı 30 kat, endüstri üretimi 50 kat ve ulaşım imkanları ise belki binlerce kat artmıştır.⁶

Ekonomik açıdan bakıldığında küreselleşmenin hem avantajlı hem de dezavantajlı yönlerinin olduğu görülmektedir. Zira bir taraftan küreselleşme ile milletler ve devletler arasındaki sınırlar ortadan kalkıp, dünya çapındaki şirketlerle işbirliği yapılabilirken,

---

² Włodzimierz Siwinski, "Globalization: Curse of Hope?" *Dialogue and Universalism*, 11-12 (2001), s. 17.

³ A. T. Durning, "Income Distribution Worsening," *Vital Signs 1992: The Trends That Are Shaping Our Future*, ed. L. Starke, New York and London: W.W. Norton, 1992, s. 110.

⁴ M. Sönmez, "Gelir Uçurumu: Dünyada ve Bizde," *Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları*, ed. Y. Özdek, Ankara: TODAİE Yayınları, 2002, s. 87.

⁵ William Schweiker, "Responsibility in the World of Mammon: Theology, Justice, and Transnational Corporations," içinde *God and Globalization, Volume 1: Religion and the Powers of the Common Life*, ed. Max L. Stackhouse and Peter J. Paris, Harrisburg, Pennsylvania: Trinity Press, 2000, s. 105.

⁶ Durning, "Income Distribution Worsening," ss. 110-111.

diğer taraftan büyük şirketler küresel bağlamda güçleri ellerine geçirerek, dünyayı adeta bir “küresel tüketim” alanı haline getirmektedirler. Sonuçta dünyamızda kimilerinin “Amerikanlaştırma,” kimilerinin “Batı Kültür Emperyalizmi,” kimilerinin ise “Kola-sömürücülüğü” olarak adlandırdığı müthiş bir tüketim kültürü ortaya çıkmıştır. Bu kavramlar, yirminci yüzyılın ortalarında Amerika’da gelişen tüketim kültürünün, kitle iletişim araçları vasıtasıyla tüm dünyaya yayıldığına delalet etmektedir. Tabii burada, Waters’ın da belirttiği gibi, “tüketici kültürü” basit anlamda tüketmekten daha fazla bir şeydir. Zira, tüketim kültürünün hakim olduğu toplumlarda, gücü ellerinde bulunduran kişiler sürekli olarak insanlara ihtiyaçlarından daha fazlasını almalarını tavsiye ederler. Aslında, bu hakim gruplar, toplumdaki “ihtiyaç” ile “istem” kavramlarını karıştırmak ve bozmak isterler. Böyle tüketici bir kültür ortamında tüketim, kişinin kendisini ifade etmesinin temel şekli ve kişiliğinin temel kaynağı olur. Bu mantıkla alınan mal, ister maddi olsun isterse olmasın (sanat ve estetik gibi) artık, bir ihtiyaç ya da kullanma amaçlı olmaktan ziyade bir kişilik belirtisi haline gelir. Modern ya da postmodern tüketici, bir hiper-mal-emptia tecrübesine sahip olur ki, artık burada çok küçük ayrıntı ya da gelişmeler “marka isimler” olarak müşterinin mal alımını etkiler. Aslında, burada tüketimin kendisi tüketilmektedir. Böyle bir toplumda sosyal farklılaşmanın, sınıflaşmanın ve siyasi tercihlerin temel kaynaklarını, “tat”, “moda” ve “yaşam tarzı” gibi kelimeler oluşturur. İşin daha da garibi, alınan malların gerçek ihtiyaçtan öte, daha çok sembolik anlamları olduğundan tüketici kültürü, alınan malların değerine bakmadığı gibi, bu kültürde herhangi bir tercih de söz konusu değildir. Bu ise devletler de dahil olmak üzere sosyal ve siyasi yapıları geçersiz kılar.

Tüketim kültürüne örnek olarak yüzlerce ürün adı verilebilir. Ancak bunlar arasında giyim eşyası olarak *Nike* ve *Reebok* ayakkabıları ile *Levi* kotlarını, yiyecek ve içecek olarak da *Coca-cola*, *Pepsi* ve *McDonalds* ve *Pizza Hut*'lar sayılabilir. Bu ürünler, tüm dünyaya hakim olmuş yiyecek, yiyecek ve içecekten sadece birkaç örnektir.⁷ Bu şirketlerin bir özelliği de sadece yiyecek ve giyecek sektörüyle kalmayıp diğer sahalara da el atmalarıdır. Örneğin, McDonalds sadece basit anlamda bir yiyecek sektörü olmayıp, araba hizmetleri, finans hizmetleri, çocuk bakım evleri, hastaneler, üniversiteler ve ekmek ürünleri gibi çok farklı alanlarda hizmet üreten ve para kazanan bir şirkettir. Tabii bu şirketlerin dünya çapına yayılmalarını sağlayan kendilerine has birtakım özelliklerinin olduğunu da burada belirtmek gerekir.⁸ Sonuçta, uluslararası bağımlılık öyle bir halk kitlesi meydana getirmiştir ki, bugün dünyadaki tüm insanların giydikleri T-shirtler aynı özelliği göstermektedir. Sadece T-shirt değil, aynı zamanda kot pantolonlar, spor ayakkabılar da aynı markanın özelliğini taşımaktadır. Tüm bunlar bir bakıma Amerikan kültürünün evrensel ölçüğe taşınmasıdır. Giddens'in de ifade ettiği gibi, küreselleşme bir bakıma, "Amerikanlaşma" ile eşdeğer hale gelmiştir.⁹ Bu düşünce diğer bir ironi ile "Dünyanın McDonald'laştırılması" olarak ifade edilmektedir.¹⁰ Bu yüzden bazı sosyal bilimcilere göre, dünyada sadece ekonomik küreselleşme değil, aynı zamanda "kültürel bir küreselleşme" de gerçekleşmektedir. Zira, kültürel açıdan baktığımızda dünyada ilginç olaylara tanık olmaktadır. Özellikle, genç ve çocuklar; uluslar arası atletleri, sporcuları, rock müzikçileri ve siyasetçileri kendi komşularından daha iyi tanıyabilmektedirler.

---

⁷ Malcolm Waters, *Globalization*, London and New York: Routledge, 1995, ss. 139-142.

⁸ Bu konuda daha detaylı bilgi için bkz. Waters, *a.g.e.*, ss. 143-144.

⁹ Fazal Rizvi ve Bob Lingard, "Globalization and Education: Complexities and Contingencies," *Educational Theory* vol. 50, no. 4, (Fall 2000) s. 420. Ayrıca bkz. Mahmut Tezcan, "Küreselleşmenin Eğitim Boyutu," *Eğitim Araştırmaları*, sayı 6, yıl 2 (Ocak 2002), s. 57.

¹⁰ Rizvi ve Lingard, *a.g.m.*, s. 420.

Elektronik iletişimin ve hızlı ulaşımın da etkisiyle insanlığın sahip olduğu tecrübelerin tüm yönleri bir yerde toplanmakta ve en uzak yerlere dahi ulaşabilmektedir. Artık, insanlar farklı devletlerde, bölgelerde ve kıtalarda yaşamasına rağmen, aynı duygu ve düşünceleri paylaşabilmektedir.

Kültürel küreselleşmenin en somut göstergelerinden birisi de, ülkelerde gittikçe saf bir ırk yerine melez ırkların çoğalmasındır. Elisabeth Beck-Gernsheim bu durumu şu şekilde ortaya koymaktadır. Çeşitli iletişim ve ulaşım vasıtaları aracılığıyla insanlar gittikçe artan bir oranda değişik nedenlerden dolayı, örneğin açlık veya baskı, eğitim veya iş, seyahat veya merak gibi, kısa ya da uzun süreli olarak kendi ülkelerinin dışında farklı milletlerden olan insanlarla birlikte yaşamaktadırlar. Bu dönem zarfında da karışık evlilikler olabilmekte ve melez bir ırk ortaya çıkmaktadır. Belki bu durum ABD için gayet normal bir durumdur, zira, orada bir beyazla bir zenci, bir Arapla bir Yahudi evlenip birlikte yaşayabilmektedir. Ancak, bu durum diğer ülkelere de yayılmaya başlamıştır. Örneğin 1960'lı yıllarda Almanya'da evlenen herkes aşağı yukarı, Alman iken ve resmi istatistiklere göre sadece yirmi beş evlilikten birisi yabancı bir evliliği içeriyorken, 1994'te, her yedi evlilikten biri yabancı uyruklu kişilerle olan evlilikten oluşuyordu. Doğum açısından meseleye baktığımızda, 1960'lı yıllarda Almanya'da doğan her çocuk neredeyse sadece saf Alman milletine mensupken, yabancı bir anneden ya da babadan veya her ikisinin yabancı olduğu ebeveynlerden doğan çocukların oranı sadece %1.3 iken, bu oran 1994 yılı itibariyle %18.8'e çıkmıştır. Nüfusun yaklaşık olarak %20'si Alman-yabancı ya da tamamen yabancı vatandaş kimliğine sahip bulunmaktadır. Böyle bir durum karşısında Almanlar şu soruyu soruyorlar: "Bunlar kime ait, bize mi, diğerlerine mi yoksa bir başkasına mı?"¹¹

---

¹¹ Beck, *a.g.e.*, ss. 47-48.